

Ніколаєнко Н.О.

*Миколаївський національний університет
імені В.О. Сухомлинського*

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ЧИННИКИ ПРОТИДІЇ АДМІНІСТРАТИВНОМУ РЕСУРСУ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВИБОРІВ

Недосконале виборче законодавство стало джерелом фальсифікацій та порушень політичних прав громадян, дестабілізації політичної ситуації, підриву довіри виборців до законності виборчого процесу та чесності результатів голосування.

В силу суб'єктивних і об'єктивних причин дані явища стали фактором державної політики, який прийнято називати адміністративним ресурсом. Адміністративний ресурс як один із основних ресурсів влади є явищем, який обмежує права та свободи всіх учасників виборчого процесу.

Громадянські, політичні та соціальні права є найбільш важливими в конституційному статусі людини і громадянина України і, безумовно, потребують конкретних гарантій їх забезпечення, в тому числі і кримінально-правовими засобами. Чинним законодавством більшість порушень, які сьогодні реалізуються адміністративним ресурсом, підпадають під дисциплінарну, адміністративну та кримінальну відповідальність.

Так, стаття 157 Кримінального кодексу України вказує на застосування організаційного виду адміністративного ресурсу, а саме: у безпідставній відмові в реєстрації кандидатом; невключені громадянина до списків виборців за наявності для того підстав або виключенні громадянина із списків виборців за відсутності для того підстав; неправомірній відмові виборцю у прийнятті і розгляді його заяви про включення його до списку виборців; у примушуванні кандидата зняти свою кандидатуру з балотування чи зареєструватися кандидатом тощо [2].

Суспільна небезпека цього злочину полягає у тому, що він посягає на конституційне право громадян України обирати або бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

В українській виборчій практиці всі ці негативні явища можуть проявлятися у зриві проведення зборів, мітингів чи зустрічей з кандидатами (їх прямій забороні, недопущенні виборців, кандидатів чи

інших осіб до місця їх проведення, ненаданні приміщення, умисного виведення з ладу технічного обладнання, необхідного для проведення таких заходів, відключення електроенергії, несвоєчасному повідомленні про місце і час таких заходів тощо [2].

Дискусійним є питання притягнення до кримінальної відповідальності за неправомірне використання виборчих бюлетенів. Одним із таких діянь є видача членом виборчої комісії виборчого бюлетеня особі, яка не внесена до списку виборців, або видача виборцеві виборчих бюлетенів (виборчого бюлетеня) замість інших виборців [1]. Вищевказана стаття також передбачає санкцію за підлог, виготовлення виборчого документа невстановленого зразка чи виготовлення у спосіб, не передбачений законом, внесення до виборчого документа завідомо неправдивих відомостей або будь-яка інша його підробка, а так само використання завідомо підробленого виборчого документа чи виготовленого у спосіб, не передбачений законом, – караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років [2].

Характеризуючи адміністративну відповідальність як вид юридичної відповідальності, слід зазначити, що її підставою є не лише вчинення адміністративного проступку. Це повною мірою стосується й виборчого законодавства. Не зважаючи на ту обставину, що виборче законодавство врегульовує досить складну процедуру виборів, до того ж містить значну кількість заборон, за порушення яких повинні бути передбачені санкції адміністративним законодавством. Чинний Кодекс про адміністративні правопорушення містить одну главу 15-А «Адміністративні правопорушення, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення» [3].

Таким чином, Законами України за порушення виборчого Закону встановлена кримінальна відповідальність (ст. 157, 158, 158-1, 159, 159-1 Кримінального кодексу України (далі КК), адміністративна (212-7, 212-8, 212-9, 212-10, 212-11, 212-12, 212-13, 212-14, 212-15, 212-16, 212-17, 212-18, 212-19, 212-20 статті Кодексу України про адміністративні правопорушення). Певну відповідальність віддзеркалює і Закон України «Про інформацію» (ст. 47, 48, 49), окрім того передбачена дисциплінарна та цивільно-правова відповідальність.

Потрібно відзначити, що українське виборче законодавство постійно змінюється, більш того, системою стало хаотичне внесення змін до законів: «Про вибори народних депутатів», «Про вибори Президента України», «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних,

міських голів», до кожного з них вносилися змін по п'ять, шість разів, і завжди це відбувалося напередодні виборів. Як, приклад, можна навести ситуацію, коли за п'ять місяців до дня голосування, 24 липня 2009 року Верховна Рада прийняла поправки до Закону «Про вибори Президента України», які набули чинності у серпні 2009 року. Підготовка до прийняття Закону проходила без громадського обговорення й викликала серйозну критику з боку експертів, на думку яких ситуація з дотриманням виборчих стандартів суттєво погіршилася. Так, на думку відомого експерта із виборчих питань А. Дуди, завдяки новим змінам до Закону дві найбільші політичні сили спробували перевести виборчий процес «у змагання адміністративного ресурсу» [4].

У подальшому ситуація із імплементацією міжнародних рекомендацій до існуючого виборчого законодавства лише погіршилася. Критично оцінили нове виборче законодавство й представники громадських організацій. Наприклад, серед найголовніших загроз, які виникли із прийняттям змін до виборчого законодавства, КВУ називав: обмеження виборчих прав громадян, створення механізмів фальсифікацій через можливість включати виборців у списки в день голосування, обмеження контролю за виборчим процесом з боку громадськості, фактичне унеможливлення оскарження правопорушень та результатів виборів [5].

Незважаючи на всі зусилля громадськості та міжнародного експертного середовища, українські законодавці не скасували найбільш суперечливі норми. Більш того, народні депутати продовжили змінювати виборче законодавство й в період між двома турами голосування, скасувавши вимоги щодо кворуму виборчих комісій для прийняття обов'язкових до виконання рішень та надавши повноваження місцевим радам замінювати членів виборчих комісій, які не з'явилися у день голосування.

У виборчих компаніях результатом використання адміністративного ресурсу є надання певним суб'єктам виборчого процесу незаконних благ і переваг, чиновницький протекціонізм. У цьому випадку можна казати, що тут маємо корупційні вияви, оскільки, згідно із Законом України «Про засади запобігання та протидії корупції»¹, під корупцією розуміють використання особою наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній в Законі (особи, уповноважені на виконання функцій держави

або місцевого самоврядування), або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей» [6].

Автор зазначає, що в контексті дослідження проблем застосування адміністративного ресурсу під час виборів доцільно було б вживати термін «політична корупція». Політична корупція в Україні впливає на формування органів державної влади всіх гілок влади, на вироблення і реалізацію державної політики. Зрозуміло, що особливо гострою є ситуація під час проведення виборів, як президентських, так і парламентських.

Таким чином, відсутність сталого виборчого законодавства, політична доцільність та невиконання рекомендацій міжнародних організацій призвели до того, що національне виборче законодавство перетворилося на джерело проблем та порушень виборчих прав громадян, стало одним з головних загроз вільним та демократичним виборам в країні та спровокувало чисельні порушення принципів загального та рівного виборчого права. Багатьох з вищеназваних проблем можна було уникнути, якби закон був чітким та зрозумілим, а зміни до нього не вносилися б в останню хвилину, коли партії намагаються отримати політичні переваги.

Література

1. Виборче законодавство: українська практика, міжнародний досвід та шляхи реформування [За загальною редакцією Є. Р. Радченка] – К.: Факт, 2003. – 308 с.
2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.nau.ua
3. Кодекс про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: zakon.nau.ua
4. Дуда А. «Фальсифікація – так» /А. Дуда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2009/08/5/4126107/>
5. Можливі загрози проведенню прозорих і демократичних виборів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://helsinki.org.ua/pda/index.php?id=1253536867>
6. Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://legaid.com.ua/zu-prozasady-zapobihannya-ta-protydiji-koruptsiji/>